

#4

Lesbrief #04 / Aflevering 4 Timmyland
Een eigen munt en het leger

WERKVORMEN
BIJ AFLEVERING #4

- **Geldverdeelspel**
- **Landenspel**

ProDemos
Huis voor democratie en rechtsstaat

Geld- verdeelspel

Omschrijving

Leerlingen maken als minister van Financiën hun eigen begroting. Daarna gaan ze met elkaar in gesprek over waar ze het meeste en het minste aan hebben uitgegeven.

LEERDOEL

- De leerlingen weten dat elk jaar na Prinsjesdag het geld opnieuw wordt verdeeld en dat de Tweede Kamer hierover mag beslissen.
- De leerlingen ervaren dat er maar één zak geld is. Als er ergens geld bij moet, moet er ergens ook geld vanaf (of de belastingen moeten worden verhoogd).

DUUR

40 minuten

BENODIGDHEDEN

- 60 muntjes per groepje
- PowerPoint

KERNDOEL

Uitgaand van de SLO-lijst van kerndoelen voor burgerschap voor het PO sluit deze les aan bij:

- Kerndoel 36 PO (Oriëntatie op jezelf en de wereld): De leerlingen leren de hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger kennen.
- Kerndoel 3 PO (Nederlands): De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.

INHOUDSLIJN

Dit sluit aan bij Inhoudslijn PO (Oriëntatie op jezelf en de wereld) > De samenleving > De organisatie van de samenleving (fase 3):

- Inzicht krijgen in (het functioneren van) de parlementaire democratie in Nederland (staatsinrichting)
- Onderzoeken van indeling en werkwijze van openbaar bestuur op landelijk niveau.

Tip

Groep 8 aan de macht / Jacques Vriens

Kinderboekenschrijver Jacques Vriens bedacht ooit zelf een democratiespel voor zijn eigen klassen waarbij kinderen ontdekten wat democratie eigenlijk is: door het gewoon zélf te doen. Er werd een Tweede Kamer en een regering gekozen. De rest van de groep was 'volk'. Zijn kinderen leerden er veel van en ontdekten ook dat het niet altijd even makkelijk is om te 'regeren'.

> Democratiespel

Naar aanleiding van dit boek is er ook de Kinderkrant 'Groep 8 aan de macht' gemaakt.

Geldverdeelspel (vervolg)

De werkvorm stap voor stap

- 1 Bespreek de aflevering van Timmyland. Timmy krijgt in deze aflevering zijn eigen munt. Hoe zouden de leerlingen hun eigen munt noemen? Als baas van een land mag jij beslissen hoe je het geld uitgeeft.
- 2 Vertel de leerlingen wat jullie gaan doen: 'Jullie zijn minister van Financiën. Er ligt een blaadje voor je met daarop 9 verschillende begrotingsposten. We lopen ze even stap voor stap langs.'
- 3 Vraag de leerlingen voor elke begrotingspost of ze kunnen vertellen waar die post over gaat. Indien nodig kun je een toelichting geven:
  - **Leger**
Tanks, straaljagers, wapens en soldaten om ons land te beschermen.
  - **Natuur**
Nieuwe natuurgebieden aanleggen, bomen planten, boeren betalen om vogels op hun akkers met rust te laten.
  - **Veiligheid**
Geld voor politie (en de wapens, auto's en computers die ze gebruiken) en voor gevangenenissen.
  - **Sport en Cultuur**
Geld voor sportclubs en professionele sporters, theaters, musea en bibliotheken.
  - **Gezondheid**
Ziekenhuizen, dokters, verpleegkundigen, ambulances en vaccinaties.
  - **Ontwikkelingssamenwerking**
Hulp voor arme landen bij rampen, zoals hongersnoden, overstromingen en oorlog, en hulp aan vluchtelingen in het buitenland.
  - **Onderwijs**
Basisonderwijs, voortgezet onderwijs, het mbo en universiteiten.
  - **Sociale Zaken**
Geld voor mensen zonder werk, mensen die door een ziekte of ongeluk niet meer kunnen werken en voor mensen boven de 67 jaar.
  - **Vervoer**
Geld voor onderhoud van en voor nieuwe wegen, spoorlijnen en treinen.
- 4 Ga verder met de uitleg: 'Er zit in totaal 395 miljard euro in het koffertje van de minister. Zo veel geld heeft de Nederlandse overheid ieder jaar te besteden. Weet iemand hoeveel duizend een miljoen is? En weet iemand dan ook hoeveel miljoen een miljard is? De overheid heeft dan ook wel een heleboel uitgaven. Het is vandaag aan jullie om te bepalen hoeveel geld waar naartoe moet. Hoe zouden jullie de euro's verdelen als jullie de baas zouden zijn? Vandaag zijn jullie de ministers van Financiën. Jullie krijgen per groepje 60 munten. Elke munt staat voor 5 miljard euro.'
- 5 Verdeel de klas in groepjes van 4 à 5 leerlingen. Elke groep heeft een A3-vel met de negen begrotingsposten en een zakje met 60 muntstukken, elk ter waarde van 5 miljard euro. Zij gaan het geld verdelen naar hun eigen inzicht. Waar moet volgens hen het meeste geld naartoe? En waar kunnen ze wel zuinig aan doen? In 10 minuten maken ze hun Rijksbegroting.
- 6 Vraag de leerlingen om op het A3-formulier hun top 3 te schrijven van waar ze het meeste geld voor reserveren. Laat ze ook een top 3 bijhouden van posten waar het minste geld naartoe gaat. Leg ondertussen de 9 losse A4-vellen met de begrotingsposten op de grond. Dit zijn dezelfde posten als op de A3-vellen van de leerlingen. Gebruik dit voor de klassikale bespreking.
- 7 Als de leerlingen klaar zijn, vraag je aandacht voor de begrotingsposten die op de grond liggen. Vraag per groepje iemand om bij de post te gaan staan waar zij het meeste geld aan hebben gegeven. Van elk groepje staat er dan iemand bij een post. Kijk naar de verschillen en overeenkomsten en vraag naar hun motivatie. Laat de leerlingen weer zitten.
- 8 Vraag of iemand anders uit elk groepje bij de post wil gaan staan waar het minste geld naartoe is gegaan. Kijk opnieuw naar de verschillen en overeenkomsten en vraag naar hun motivatie.
- 9 Inventariseer bij voldoende tijd hoeveel munten de verschillende groepjes hebben uitgegeven per post en noteer dit op de A4-vellen met begrotingsposten. Bereken, met de klas, het gemiddelde aantal munten van de klas per post en noteer ook dit. Je kunt de leerlingen daarnaast de muntjes/fiches/lucifers per post op de A4's laten leggen.

Geldverdeelspel (vervolg)

- 10** Bespreek met de leerlingen het eindresultaat. Concludeer wat de top 3 is van de klas en waar het minste geld aan uitgegeven wordt.
- 11** Open de PowerPoint waarop te zien is hoeveel geld de regering aan de verschillende posten uit wil geven. En hoeveel muntjes dat zouden zijn in dit spel. Wat is de top 3 in de echte begroting?
- 12** Bespreek met de leerlingen de verschillen maar ook de overeenkomsten.
- NB:**
De tabel vormt een gesimplificeerde weergave van de begroting. Voor sommige posten valt er te discussiëren over de vraag wat precies onder bepaalde posten valt. Zo vallen budgetten voor groene innovaties hier bijvoorbeeld niet onder 'natuur', maar onder 'overig'.
- Tip:**
indien gewenst is bij dia 2 het gemiddeld aantal munten van de klas per post in te voeren in de PowerPoint, om zo de verschillen nog inzichtelijker te maken in de grafiek.
- 13** Leg uit dat je vaak helemaal niet doorhebt hoe duur sommige dingen zijn (zorg bijvoorbeeld). Vertel ook dat wanneer we besluiten dat er meer geld naar iets moet, bijvoorbeeld naar het leger, dat er bij een andere post dan wat vanaf moet.
- Eventueel kun je hier ook een verdiepend gesprek met de leerlingen voeren over belastinggeld: dat alles betaald moet worden door belastingen. Als je ergens meer geld aan uit wilt geven en nergens minder geld aan wilt geven, dan moeten de belastingen omhoog. Als je wilt dat de belastingen omlaag gaan, moet de regering minder geld uitgeven.
- 14** Leg uit dat elk jaar het geld opnieuw wordt verdeeld. In de weken na Prinsjesdag vergadert de Tweede Kamer over de Miljoenennota en kijkt dan wat ze willen wijzigen in de plannen van de regering.

Landenspel

Omschrijving

In deze opdracht wordt de klas verdeeld in vijf groepen. Iedere groep krijgt een omschrijving van een land en een instructie van de opdracht. In het lokaal moeten de leerlingen op zoek naar drie stellingen die van toepassing zijn op hun land. Als de juiste stellingen zijn gevonden, geeft ieder groepje een korte presentatie over hun land.

LEERDOEL

- De leerlingen zien waarin Nederland verschilt van andere landen.
- De leerlingen maken kennis met de bestuursvorm en rol van het leger van verschillende landen.

DUUR

30 minuten

BENODIGDHEDEN

- Omschrijvingen
- Stellingen geprint en uitgeknipt

KERNDOEL

Uitgaand van de SLO-lijst van kerndoelen voor burgerschap voor het PO sluit deze les aan bij:

- Kerndoel 36 PO (Oriëntatie op jezelf en de wereld): De leerlingen leren de hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger kennen.
- Kerndoel 3 PO (Nederlands): De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.

INHOUDSLIJN

Dit sluit aan bij Inhoudslijn PO (Oriëntatie op jezelf en de wereld) > De samenleving > De organisatie van de samenleving (fase 3):

- Inzicht krijgen in (het functioneren van) de parlementaire democratie in Nederland (staatsinrichting)
- Onderzoeken van indeling en werkwijze van openbaar bestuur op landelijk niveau.

Tip

Groep 8 aan de macht / Jacques Vriens

Kinderboekenschrijver Jacques Vriens bedacht ooit zelf een democratiespel voor zijn eigen klassen waarbij kinderen ontdekten wat democratie eigenlijk is: door het gewoon zélf te doen. Er werd een Tweede Kamer en een regering gekozen. De rest van de groep was 'volk'. Zijn kinderen leerden er veel van en ontdekten ook dat het niet altijd even makkelijk is om te 'regeren'.

> Democratiespel

Naar aanleiding van dit boek is er ook de Kinderkrant 'Groep 8 aan de macht' gemaakt.

Landenspel (vervolg)

De werkvorm stap voor stap

1 Bespreek de aflevering van Timmyland.

“In Timmyland heeft Timmy alle macht. Nederland is een democratie en het leger moet zich aan de wet houden. Hoe zit dat in andere landen in de wereld? Hoe is de macht daar verdeeld? En hoeveel macht heeft het leger daar? Dat gaan jullie vandaag zien in dit spel.”

2 Deel de leerlingen op in vijf groepjes en geef ieder groepje een landomschrijving. Laat alle groepjes de omschrijving van hun land goed doorlezen. Leg intussen de stellingen per categorie verspreid door het lokaal.

3 De leerlingen gaan in het lokaal op zoek naar de stellingen die passen bij hun land. Ze zoeken stellingen in de categorieën bestuur, handel, leger.

4 De leerlingen krijgen 5 minuten de tijd om een korte presentatie voor te bereiden over hun land waarin ze de gevonden stellingen toelichten. Vervolgens houden de groepjes hun presentatie (ca. 1 à 2 min per groepje).

5 In de nabespreking benadruk je dat Nederland en Europa democratieën zijn. Het leger heeft niet veel macht. In de andere drie landen kan het zijn dat het leger de macht grijpt.

EXTRA

- Je kunt de opdracht moeilijker maken door alle stellingen twee keer uit te printen.
- Je kunt het spel levendiger maken door naast de stellingen ook attributen in het lokaal te verspreiden. Bijvoorbeeld een rood stempotlood voor Nederland.

Landenspel

Antwoordmodel

	Bestuur	Handel	Leger
Nederland 	<p>Wij hebben een parlement dat gekozen wordt door het volk. We hebben ook een koning, maar die heeft niet veel macht.</p>	<p>Onze haven is de grootste in Europa. Wij voeren als klein land handel met allerlei landen in de wereld.</p>	<p>We hebben een klein leger dat bestaat uit beroeps-soldaten. Wij gebruiken ons leger vooral om te helpen bij internationale vredesmissies.</p>
Rusland 	<p>Wij hebben een president die gekozen is door het volk. Maar verkiezingen gaan hier niet eerlijk.</p>	<p>Wij hebben veel gas en olie die we verkopen aan landen. Door de oorlog kopen steeds minder mensen onze gas en olie.</p>	<p>Jonge mannen moeten in ons land verplicht het leger in om te vechten tegen Oekraïne.</p>
EU 	<p>We zijn 27 landen die met elkaar samenwerken. We hebben een parlement dat gekozen wordt.</p>	<p>We zijn na China de grootste economie van de wereld. In 19 van onze landen hebben we dezelfde munt.</p>	<p>Wij hebben geen eigen leger. De legers van onze landen werken wel samen.</p>
China 	<p>We hebben een president die ook secretaris-generaal van de enige politieke partij is. De president kan zo lang hij wil president blijven.</p>	<p>We zijn een heel groot land met de meeste handel ter wereld. We exporteren veel goederen naar andere landen.</p>	<p>Wij hebben een heel sterk en modern leger en willen Taiwan veroveren.</p>
Noord-Korea 	<p>We zijn een dictatuur. De leider van ons land heeft alle macht.</p>	<p>Ons land is arm en voert bijna geen handel met andere landen. Alle bedrijven zijn van de overheid.</p>	<p>Ons land heeft kernraketten. Onze leider laat graag zien hoe sterk ons leger is door raketten af te vuren.</p>